

T-EST - Engelli Bireyler için İstihdam Destek Araçlarının Transferi
LLP-LDV-TOI-12-AT-0011

N 25 (WP5) Özet Rapor
Destekli İstihdam Aracının uyarlanma potansiyelinin tespiti için
uyarlama kılavuzu analizi

Destekli istihdam, farklı engelleri olan bireylerin iş gücü piyasasına ve mesleki eğitim ve öğretime katılımlarını desteklemek için gittikçe daha bilinen bir kavram haline geldikçe, az gelişmiş sosyal sistemlerin engelli bireyleri iş gücü piyasasına entegrasyonlarını sağlayan ve teşvik eden bu yaklaşıma uyumunun önemi giderek artmaktadır.

T-EST projesi bu destekli istihdam yaklaşımını, rehberlik ve bu hizmetin uygulanması için araçlar sunarak transfer etmeyi amaçlamaktadır. Yenilik transferi; daha çok batı Avrupa ülkelerini kapsayan önceki bir Leonardo da Vinci Ortaklık projesi kapsamında geliştirilmiş olan Destekli İstihdam Aracına dayalı olduğu için ve Aracın başarılı ve etkili transferini ve uygulanmasını sağlamak için Aracın transfer edileceği ülkelerin mevcut durumlarını iyi bilmek ve anlamak çok önemlidir.

Aracın uyarlanması potansiyelinin analizi; üç hedef ülkenin (Bulgaristan, Romanya ve Türkiye) her birinde kültürel ortamın ve sosyal hizmet sistemlerinin özelliklerini belirlemeyi amaçlamaktadır ve Aracın uyarlanmasında ve projenin etkililiğinde önemli bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. Projede yer alan temel paydaşlarla -engelli bireyler, engelliler için faaliyet gösteren kuruluşlar ve şirketler- yapılan görüşmeler aracılığıyla yapılan nitel araştırmanın çıktılarına dayalı olarak; engelli istihdamının ulusal durumu ve engelli bireylerin karşılaştığı engeller/problemler hakkında bilgi sahibi olunacaktır.

Bu rapor üç hedef ülkedeki ulusal durumla ilgili proje ortaklarının sunumlarının bir özeti niteliğindedir ve görüşme rehberlerinin geliştirilmesine bir temel oluşturmaktadır.

Engelliliğin sınıflandırılmasında her ülkenin farklı kriterleri olduğundan ve yasal mevzuatta kullanılan terimlerin biraz farklı anlamları olduğundan, bu özetle ortaya konulan bilgiler yüksek standart sapma göstermektedir.

Bulgaristan'da 858.769 kişinin bir tür engeli vardır (2009). Bu da ülkenin toplam nüfusunda her dokuz kişiden birinin engelli olduğu anlamına gelmektedir. Çalışılabilirlik oranı % 45'tir ve toplam işsizlik oranının (%11,2 - 2011- www.noi.bg) yaklaşık % 3,9'unu engelli bireyler oluşturmaktadır. Engellilerin %39'u kalifiye değildir ve %41'inin ya temel eğitimi vardır ya da eğitim seviyeleri düşüktür.

Romanya'nın nüfusunda engellilerin oranı %3,20' dir (689.156 kişi). Bunların % 4.02'si istihdam edilmiştir. Engelliler ülkedeki toplam işsizlik oranının % 4.73'ünü oluşturur. Ülkenin idari bir bölgesi olan Harghita Bölgesinde 7.930 kişi engellidir, bu da buradaki nüfusun %2.66'sına karşılık gelmektedir ve yetişkinlerin % 2.57'si kurumsal bakım altındadır. İstihdam oranları % 4.18'dir.

İstatistiklere göre (www.tuik.gov.tr) Türkiye'de yaklaşık 8.5 milyon kişinin farklı fiziksel ve zihinsel engelleri vardır; bu da toplam nüfusun yaklaşık % 12.3'ü demektir. Bu engellilerin % 58,6'sı erkek; %41,4'ü kadındır ve % 62,4 'ü kentlerde, % 37,6 sı da kırsal kesimde yaşamaktadır. 2010 rakamlarına göre, engelli bireylerin istihdam oranı (12 yaşın üzerindeki) %22,19'dur ve engellilerin %77,81'i hiçbir iş yapmamaktadır. İzmir'de kayıtlı engelli birey sayısı 39.630'dur.

Engelli bireylerin hakları her ülkenin yasalarında belirlenmiştir ve özel hukuki şartlar, uluslararası düzenlemelerle uyumlu olarak engelli bireylerin entegrasyonunu düzenler, destekler ve güvence altına alır.

Bulgaristan'da Bulgaristan Cumhuriyeti Anayasası, İş Kanunu, Ayrımcılığa karşı Koruma Yasası, Engelli Bireylerin Entegrasyonu Yasası ve İstihdamın Teşviki Yasası engelli bireylere özel bir koruma oluşturur.

Romanya'da 448/2006 sayılı kanun; iş arayan engellilerin haklarını, serbest iş gücü piyasasına serbestçe girişlerini, evlerinde ve korumalı işyerlerinde çalışmalarını ve mesleki değerlendirilmelerinin yanı sıra değerlendirme komisyonunca yönlendirilemlerini düzenleyen en önemli yasadır. İstihdam edilen engelli bireylerin kazandığı ayrıcalıklar; mesleki eğitime ücretsiz erişime sahip olma, işyerinde ona göre ayarlamalar yapılması ve maaşlarında vergi kesintisinden muaf olmalarıdır.

Türkiye'de istihdam herkes için anayasal bir haktır. Özürlüler Kanunu (5378)'na göre engelli bireylerin meslek seçmeleri ve mesleki eğitim almaları kısıtlanamaz. Özürlüler Kanununa göre; engelli bireylere karşı teknik değerlendirme, seçim süreci ve işe almada ve öngörülen çalışma saatleri ile şartları bakımından ve iş başvuru formlarında ayrımcı uygulamalar yapılamaz ve iş gücü piyasasına tekrar entegrasyonları zor olan engelli bireylerin istihdamı temel olarak korumalı iş yerlerinde sağlanır.

Bulgaristan Cumhuriyeti Anayasası - www.parliament.bg/?page=const6ing-bg
Nispeti Bözüm: Vatanşahıdır temel hak ve görevleri
48.maddede, 2.paragraf: Engelli bireylerin istihdam hakları
S.1. Maddesi: Eğitim hakkı

İş Kanunu
www.mso.govt.bg/en/docs/labour/Labour%20code%20consolidated%20en.pdf
XX bölümü, 81.kesim: İş gücü arayan bireylerin özel olarak korunması

Ayrımcılığa Karşı Koruma Yasası - www.zakon.bg/show.html?ZID=22223
4.maddesi: Eşit olmayan imzaların kabul edilmez. Olduğu engelliğe göstere olarak açık yapılır.

Engelli Bireylerin Entegrasyonu Yasası - www.bari.org/docs/hf/DIC=340
Kazanın amaçları şartları oluşturmak engelli bireylerin entegrasyonunu sunulara güvence altına alınması

1. Tıbbi Tıbbi ve sosyal rehabilitasyon
2. Eğitim ve işyeri
3. İstihdam
4. Bilimsel uygun yaşam ve menaril çevre
5. Sosyal Hizmetler
6. En uygun bir

İstihdamın Teşviki Yasası - www.mso.govt.bg/bg/law/282.doc
8.kesim: İstihdamın Teşviki için programların planlanması

**Yasal Düzenleme
Mesleki eğitim**

Engelli bireylerin iş arama hakkı:
-Serbest iş gücü piyasasına serbest erişim., at the domicile, and in protected forms.
-Değerlendirme komisyonu tarafından yapılan profesyonel değerlendirilmeye serbest erişim

Çalışan kişinin yararları:
-Mesleki eğitim
-İş yerine uyumlaştırılmalar
-Maaşta yapılan vergi kesintisinden muafiyet

Engellilik Yasası (5378)

- İstihdam herkes için anayasal bir haktır.
- Engellilik Yasası (5378) 'e göre engelli bireylere karşı yapılan ayrımcı uygulamalar teknik değerlendirme, seçim süreci ve işe almada ve öngörülen çalışma saatleri ve şartları bakımından ve iş başvuru formlarında kullanılmaz.
- İş gücü piyasasına tekrar entegrasyonları zor olan engelli bireylerin istihdamı aslında korumalı iş yerleri ile sağlanacaktır.

Sübvansiyon Destekli İstihdam

Sübvansiyon Destekli İstihdam engelli bireylerin istihdam fırsatlarını sağlamada kullanılan yaklaşımlardan biridir. Pek çok şekli vardır ve devlet desteği ile gerçekleştirilir.

Bulgaristan'daki korumalı istihdam özel fabrikalar, kooperatifler için yaygındır ve engelli sendikalarının faaliyetleri belediyeden de destek alır.

Romanya'daki korumalı birimler, korumalı işyerleri olarak, gelirlerinin en az % 75'ini yeniden yapılandırma, teknolojik ekipman satın alma ya da korumalı iş yerlerinin düzenlenmesi için tekrar yatırım yapmada kullanmaları şartıyla, kârları üzerindeki vergiden muaftırlar.

Türkiye iş Kurumu hem mesleki eğitime, rehabilitasyona ve engelli bireylerin istihdamına yönelik projelere hem de özellikle ciddi zihinsel ve fiziksel engelli olan bireylerin istihdamı için uyarlanmış korumalı iş yerlerine fon sağlar. Özürlüler Kanunu engelli bireylerin mesleki rehabilitasyon sorumluluğunu ilgili kuruluşlara ve belediyelere vermektedir.

Ölkenizde destekli istihdam var mı?

Korunan istihdam

Uzmanlaşmış fabrikalar/kooperatifler

Engelli birliklerinin faaliyetlerine belediye desteği: bürolar, kaynaklar, çalışanlar (maaşlar)

- Yeni mezunların istihdam edilmesi
 - İşletki işletme bütçesinden (18 ay)
 - Eğitim seviyesine bağlı olarak sosyal refahını gösteren bir eylem
- Korunan birimler:
 - Kara işleri vergi ödemelerinden muafiyet (eğer fonun en azından % 75'i yeniden yapılandırma, teknolojik ekipman satın alma ya da korumalı iş yerlerinin düzenlenmesi için yeniden yatırım yapılması)

Tekrar Entegrasyon için Özel Programlar

- **Destek fonu:** Türkiye İş Kurumu mesleki eğitime, rehabilitasyona ve engelli bireylerin istihdamına odaklanan projelere fon sağlar.
- **Korumalı iş yerleri:** ciddi zihinsel ve fiziksel engelli olan bireylerin istihdamı için uyarlanmış iş yerleridir. Engellilik Yasası engelli bireylerin mesleki rehabilitasyon sorumluluğunu ilgili kuruluşlara ve yerel hükümetlere verir.

Kota düzenlemeleri engelli bireylerin istihdamını teşvik etmek için yaygın olarak uygulanmaktadır.

Romanya'da 50'den fazla çalışanı olan kamu ve özel kurum ve kuruluşlar çalışanlarının % 4'ü oranında engelli birey istihdam etmek zorundadır. Buna alternatif olarak ise, bu kurum ve kuruluşlar çalıştırmadıkları her birey için brüt asgari ücretin % 50'si (yaklaşık 350 rumen leyi=77 €) oranında bir vergi ödeyebilirler ya da engelli bireylerin kuruluş ve şirketleri tarafından üretilen mal ya da hizmetleri satın alabilirler. Ayrıca iş yerinin engelli bireye göre uyarlanması, ulaşım (kişinin veya hammaddenin) ve sigorta bütçesinin karşılanması (işsizlik, mesleki eğitim ve öğretim, engelli bireylerin istihdamı) ile alakalı masrafları üzerinden vergi indiriminden de faydalanabilirler.

Türkiye yasalarına göre; 50 ya da daha fazla çalışanı olan özel şirketler çalışanlarının % 3'ü ve kamu kurumları da çalışanlarının % 4'ü oranında engelli çalıştırmak zorundadırlar. Kota sistemi hesaplamalarına dayanarak, özel sektör 21.244 kişi daha fazla engelli çalıştırmalı ve kamu sektörü de 24.554 engelliye daha istihdam etmelidir (İŞKUR verileri, 2011). % 3 lük yasal zorunluluktan daha fazla engelliye istihdam eden ya da hiçbir zorunluluk olmamasına rağmen engelli bireyleri işe alan ya da iş gücü % 80 den daha fazla azalmış bireyleri çalıştıran işverenler; her engelli birey için sosyal sigorta prim ödemesinden % 50 oranında indirimle desteklenir. Kesinti yapılan kısım hazine tarafından ödenir. İş gücü piyasasında aktif olan engelli bireyler, oranı engelliliklerine göre değişen miktarlarda vergi indirimlerinden faydalanırlar. Bu oran Maliye Bakanlığı tarafından ayarlanır.

"T-EST"
Engelli Bireyler için İstihdam Destek Araçlarının Transferi

ANLAŞMANUMARASI-LLP-LDV-TOI-12-AF-0011
PROJE NUMARASI - 2012-1-AF-1-LE005-06976

Andreas Lazarov
Proje Müdürü
Marie Curie Demeği
www.mariecurie-eg.edu

Hayatboyu Öğrenme Programı

- Legal regulation**
Sosyal politikalar ve destek programları
- İşverenlerin engelli bireyleri çalıştırmaya teşvik edilmesi
 - Engelli çalışanların işverenlerin % 3 lük kısmı çalıştırması da
 - Vergi ödemesi: Her çalıştırmayan kişi için brüt asgari ücretin % 50 (4350 lei=7742) ya da
 - engelli bireylerin kuruluş ve şirket tarafından üretilen mal ya da hizmetler satın alınması
 - Deduction of the base for the amounts of expenses for the adaptation of the workplace and transportation (person or the raw materials)
 - Settlement from the insurance budget (unemployment, VET, employment of people with disabilities)

Kota Düzenlemeleri

- Engelli bireylerin istihdam büyük ölçüde kota düzenlemeleri ile sağlanır.
- 50 ya da daha fazla çalışanı olan özel şirketlerin çalışanlarının % 3'ü ve kamu kurumlarının da çalışanlarının % 4'ü oranında engelli çalıştırmak zorundadır.
- Kota sistemi hesaplamalarına dayanarak, özel sektör 21.244 kişi daha fazla engelli çalıştırmalı ve kamu sektörü de 24.554 engelliye daha istihdam etmelidir (İŞKUR verileri, 2011).

Özel Programlar

Engelli bireyler için eşit iş fırsatlarına olan ihtiyaç arttıkça ve sosyal politikalar uluslararası prosedürlerle uyumlaştırıldıkça, kuruluşlar ve kamu kurumları tarafından oluşturulan pek çok program ve projeler engelli bireylerin sosyal entegrasyonlarını desteklemektedir.

Ulusal stratejik referans çerçevesi (2007-2013), eşit istihdam fırsatları için ulusal kalkınma planı (2010), engelli bireylerin entegrasyonu yasası, *Bulgaristan*'da engellilerin entegrasyonu destekleyen ulusal yapıyı oluşturan ulusal programlardır. Çok sayıda proje eşit istihdam politikaları, rehberlik etme, eğitim ve öğretim hem de danışmanlık alanında kalite güvencesi için geliştirilmiştir.

Romanya'nın yasal düzenlemeleri "Herkes için Erişim" (kamu hizmet binaları, toplu taşımacılık, park yerleri, kütüphane vs.) kavramı üzerine kuruludur. Çoğunlukla sivil toplum kuruluşlarının ve diğer kuruluşların girişimleri olan ve AB tarafından finanse edilen proje faaliyetleri de mevcuttur.

Türkiye'de hem mesleki eğitim hem de fizyoterapi ve rehabilitasyon hizmetleri sunan özel mesleki rehabilitasyon merkezleri de vardır. Engelli bir bireyi işe almak isteyen şirketler tüm işsiz engelli bireylerin kayıtlı olduğu Türkiye İş Kurumu (İŞKUR)'na başvurmalıdırlar. İŞKUR işgücü arzını ve talebini eşleştirme görevini üstlenmiştir. Ayrıca AB Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı tarafından desteklenen projeler de vardır. Bunlar; Engelli Bireylerin Topluma Geliştirilmiş Entegrasyonu Hibe Programına, Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Hibe Programı, Katılım Öncesi Süreçte Sivil Toplumun Güçlendirilmesi: Sivil Toplum Kuruluşu Hibe Fırsatı Bileşeni: Engelli Bireylerin Sosyal Katılımının İyileştirilmesi Hibe Programı'dır.

Engelli bireylerin (tekrar) entegrasyonu için özel programlarınız var mı?

Ulusal stratejik referans çerçevesi

Eşit istihdam fırsatları için ulusal kalkınma planı(2010)

Engelli bireylerin entegrasyonu yasası

Sosyal politikalar ve Destek programları

- Yasal Düzenleme
 - "Herkes için Erişim" kavramı (kamu hizmet binaları, ortak kullanım, park alanları, kütüphane, vs.)
- AB tarafından desteklenen projeler
- STK ve diğer kurumların girişimleri

...and more

Engelli Bireyler için Projeler

- Belediyeler ve engelli STK'ları tarafından hem de şirketlerin sosyal sorumluluk projeleri olarak geliştirilen çok sayıda proje vardır. Bu projeler iş sektörünün genellikle engelli işsiz birey talebini karşılamayı amaçlar.
- Biz de engelli projeleri yapıyoruz (FEV- Fiziksel Engelliler Vakfı)
http://www.engelliler.com/proje_hakkinda.aspx
- İş dünyasında ben de varım projesi
<http://www.isdnyasindabendevarim.com/index.asp>

Kaynak:

Andrea Lazarov (07.12.2012) – Marie Curie Derneği, Bulgaristan

Gülden Kalem (07.12.2012) - Konak Kaymakamlığı, Türkiye

Katalin, Gál (07.12.2012) – Sosyal Destek ve Çocuk Koruması Genel Müdürlüğü, Romanya

Marie Curie Association
BULGARIA
4023 Plovdiv
31, "Osvobodhenie" Blvd.
Karina House, floor 1, ap. 4
Tel. +359 32 62 21 28
Fax: +359 32 62 88 90
E-mail: info@marie-curie-bg.org
www.marie-curie-bg.org

Social and Child Protection Department
County report

Harghita County Council
RO - 530140 Miercurea Ciuc, Piata Libertatii no. 5
Tel.: +4-0266-207700; Fax: +4-0266-207703
info@harghitacounty.ro, www.harghitacounty.ro

Transfer of Employment Support Tools for People with Disabilities
T-EST
Employment Situation of People with Disabilities in TURKEY

Gülden KALEM
Giresu Kick-off Meeting
6th-7th December, 2012
LIP-LDI-700-12-AT-0011